

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Katsomme, että lausunnolla oleva hallituksen esitysluonnos kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamiseksi on monelta osin perusoikeuksien vastainen, heikentää kotoutujien koulutusmahdollisuuksia, kaventaa sivistyksellisiä oikeuksia ja vaarantaa vapaan sivistystyön oppilaitosverkoston, erityisesti kansanopistojen, toimintaedellytyksiä. Esitys kaventaa kotoutumiskoulutusta työvoimakoulutukseksi ja purkaa vapaan sivistystyön ohjaus- ja valtiosuusjärjestelmän samalla kun kotoutumisen edistämisen rahoitukseen kohdistuu mittavia säästöjä. Tämän kokonaisuuden seurauksena alueellinen eriarvoisuus kasvaa, koulutuspolut katkeavat, kansanopistojen kokonaistoiminta vaarantuu ja kuntien vastuu kasvaa ilman tosiasiallisia edellytyksiä.

Mitä esityksessä tulee muuttaa - vapaan sivistystyön oppilaitosten tehtävä maahan muuttaneiden koulutuksessa säilytetään osana vapaata sivistystyötä koskevaa lainsäädäntöä ja määritellään selkeästi työvoimakoulutusta täydentäväksi,

1. laissa kotoutumisen edistämisestä (§26) viitataan vapaan sivistystyön lakiin, jotta koulutusjärjestelmään kuuluva omaehtoinen koulutuspolku turvataan,
2. oppivelvollisuuslain (1214/2020) 5 §:n 2 momenttia ei kumota, ja
3. kotoutumissuunnitelmaan sisältyvää täydentävää kieli- ja lukutaitokoulutusta tuetaan jatkossakin omaehtoisina opintoina,
4. vapaan sivistystyön momentilla (29.10.31) säilytetään osa (noin 6 milj. euroa) nykyisestä kotoutumis- ja lukutaitokoulutuksen rahoituksesta ja kohdennetaan se momentin sisällä suoriteperustaisesti, jotta koulutuksen jatkuvuus ja saavutettavuus voidaan turvata sekä säädösmuutoksen pahimmat vaikutukset välttää.

Keskeiset perustelut

- 1) Kotoutujien koulutusta ei tule kaventaa yksinomaan työvoimakoulutukseksi

Kotoutujat eivät ole yhtenäinen ryhmän ja sen vuoksi kotoutumisen tuloksellisuus edellyttää monimuotoisia koulutuspolkuja ja monituottajamallia.

2) Omaehtoisen koulutuksen rajaaminen heikentää kotoutumista ja on perusoikeuksien vastainen

Omaehtoinen opiskelu on luotu Suomessa juuri sen vuoksi, että se ottaa huomioon erilaiset kohderyhmä. On perusoikeuksen vastaista rajata tästä pois kielikoulutus.

3) Lukutaito ja perustaidot ovat sivistyksellisiä perusoikeuksia

Luku- ja kirjoitustaidon koulutus sekä aikuisten perusopetuksen alkuvaihe ovat arjessa toimimisen ja yhteiskuntaan osallistumisen edellytys sekä kaiken myöhemmän oppimisen perusta. Niitä ei tule käsitellä ensisijaisesti työvoimapolitiittisina instrumentteina.

4) Aikuisten perusopetuksen ikärajaus tulee poistaa, koska se on perusoikeuksien vastainen

Ehdotettu Ikärajaus kaventaa sivistyksellisiä oikeuksia ja on syrjivä. Aikuisten perusopetuksessa opiskelee myös Suomessa syntyneitä henkilöitä, ja monille riittää alkuvaiheen perustaitojen vahvistaminen. Perustaidot ja kielitaito edistävät työllistymistä – eivät hidasta sitä.

5) Kenenkään oppivelvollisen opintopolkuja ei saa heikentää

Kasvava osa nuorista tarvitsee peruskoulun päättövaiheessa tai sen jälkeen kielen ja yhteiskuntavalmiuksien vahvistamista edetäkseen toiselle asteelle. Mahdollisuuksia tarkoituksenmukaisiin koulutuspolkuihin ei pidä kaventaa.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Rahoitus ja siirtymä: kyse ei ole vain säästöistä, vaan toimivien koulutusjärjestämisen purkamisesta

Esitys purkaa koulutusjärjestelmään kuuluvan toiminnan rahoitusmallin, mikä vaarantaa oppilaitosten toimintaedellytyksiä ja osaamista. Lisäksi siirtymäaika ja siirtymävaiheen rahoitus ovat riittämättömiä: keskeneräiset opinnot pitää voida suorittaa loppuun ja mahdolliset muutokset on toteutettava hallitusti.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Esityksessä sivuutetaan täysin kotoutumisen laaja-alaisuus ja erilaiset kotoutujat. Esityksen mukaan Suomeen kotoudutaan vain työllä. Esityksessä ei huomioida riittävästi ilman peruskoulutusta olevia, lapsia, nuoria perheitä, ikääntyviä tai erityistä tukea tarvitsevien kotoutumista.

Kotoutumista on syytä tarkastella koko yhteiskunnan laajuisesti. Yhteiskuntarauhan ja yhteiskuntaan osallistumisen näkökulmasta on keskeistä, että kotoutumiselle asetetaan myös muita tavoitteita kuin työllisyys. Hyvä kotoutuminen edistää suomalaisen yhteiskunnan turvallisuutta. Suomen kansantaloudelle on myös eduksi, mikäli Suomessa kasvaneet ja täällä kouluttautuneet maahanmuuttajat jäävät Suomeen tekemään työtä. Heikko kiinnittyminen yhteiskuntaan vähentää

tahtotilaa toimia suomalaisessa yhteiskunnassa ja jäädä työskentelemään Suomeen. Kotoutuminen on siten myös koulutusjärjestelmäkysymys sekä sivistyspoliittinen.

Kotoutumisen tavoitteet on määritetty työllisyyden näkökulmasta, ja ne eivät huomioi lasten ja nuorten tarpeita. Lapset ja nuoret ovat keskeisesti suomalaisen koulutusjärjestelmän piirissä. Esitys poistaa koulutusjärjestelmästä mahdollisuuden opiskella oppivelvollisena kansanopistojen kotoutumis- ja lukutaitokoulutuksessa. Kasvava osa nuorista tarvitsee peruskoulun päättövaiheessa tai sen päätyttyä kielitaidon vahvistamista ja yhteiskuntavalmiuksia edetäkseen toiselle asteelle. Heidän koulutusmahdollisuuksiaan ei pidä heikentää.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Pidämme tärkeänä, että alkuvaiheen osaamisen ja palvelutarpeen arviointi sekä kotoutumissuunnitelma ohjaavat kotoutujan tarkoituksenmukaisimmalle koulutuspolulle. Ohjauksen tehostaminen ei kuitenkaan ratkaise tilannetta, jos koulutusta ei ole riittävästi tarjolla alueellisesti tai jos toimintamallia kavennetaan siten, että osa kohderyhmistä jää vaille soveltuvaa koulutusta.

Muut huomiot

Lainsäädäntöä ehdotetaan muutettavaksi siitä huolimatta, että sen taustaselvityksissä todetaan yksiselitteisesti vastaavan kaltaisen toimintamallin Ruotsissa heikentäneen koulutuksen tuloksia, lisänneen odotusaikoja koulutukseen pääsyssä sekä aiheuttaneen yhteiskunnallista levottomuutta.

Investoinnit maahanmuuttajien koulutuksen kehittämiseen heitettäisiin muutoksen myötä myös hukkaan. Esityksessä ehdotetaan vapaan sivistystyön lakiin (632/1998, 9 §) kirjattujen koulutustehtävien sekä niitä koskevan rahoitusjärjestelmän lopettamista. Kansanopistot ovat vapaan sivistystyön oppilaitoksina kehittäneet maahanmuuttajille soveltuvaa koulutusta vuosikymmenten ajan ja investoineet siihen merkittävästi. Eduskunta edellytti vuonna 2019 (TrVM 6/2018 vp – O 10/2017 vp), että vapaan sivistystyön oppilaitosten tehtäviä kotoutumisen edistämässä tulee merkittävästi laajentaa. Tämän seurauksena tehtävät kirjattiin vapaan sivistystyön lainsäädäntöön, niille luotiin oma rahoitusmalli ja oppilaitosten tehtäviä täsmennettiin vapaan sivistystyön laissa ja oppivelvollisuuslaissa. Kansanopistoissa koulutusta on toteutettu siten, että se soveltuu erilaisissa elämäntilanteissa ja erilaisella osaamisperustalla oleville maahanmuuttajille.

Esitys asettaisi työllisyysalueet ja kunnat kohtuuttomaan tilanteeseen, jossa niiden tulisi järjestää kotoutujien koulutus nykyistä vähäisemmillä taloudellisilla resursseilla ja ilman vapaan sivistystyön oppilaitosten valtionosuudella järjestämää koulutusta

Valmisteluvaiheessa linjatun mukaisesti kuntien tehtäviä ei pitänyt lisätä, mutta esityksellä kunnille kohdistetaan uusia koulutustehtäviä.

Karvonen Tatja
Peräpohjolan Kansanopiston Kannatusyhdistys ry